

«малой» военной прозы Погосского как в контексте творчества автора, так и в контексте проблемы «народной» литературы, актуальной для русской реалистической прозы XIX века.

Список литературы

1. Русецкий, А.В. Уроженцы Витебщины в художественной культуре стран ближнего и дальнего зарубежья: монография / А.В. Русецкий. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2013. – 292 с.
2. Лесков Н.С. Собрание сочинений в 11 т. М., Государственное издательство художественной литературы, 1957; Том 10: Воспоминания, статьи, очерки. – 246 с.
3. Русская военная проза XIX века / сост.: Е.В. Свиясов. – Л.: Лениздат, 1989. – 527 с.

ВЕТЛИВЫЯ ЗВАРОТЫ ПА-БЕЛАРУСКУ Ў ІНТЭРНЭТ-КАМУНІКАЦЫІ

С.В. Мартынкевіч, А.В. Яноўская
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Маўленчы этыкет – гэта важны элемент культуры народа, прадукт культурнай дзейнасці чалавека. Этыкет як сукупнасць правіл і формаў паводзін вызначаны грамадствам для зносін у пэўным сацыяльным асяроддзі і з’яўляецца часткай знешняй культуры гэтага грамадства. Маўленчы этыкет звязаны з сістэмай маральных каштоўнасцей і нормаў, з аднаго боку, з эмпірычнымі формаў паводзін – з другога, а таксама з гісторыяй пэўнага народа. Таму ў змесе дадзенага паняцця можна вылучыць этычны кампанент, які аказвае эмацыянальнае ўздзеянне на ўдзельнікаў маўленчай сітуацыі, а таксама складнікі, што маюць дачыненне да народнай маралі і гістарычных нацыянальных ідэалаў.

Мэта артыкула – даследаваць асаблівасці сучасных этыкетных зваротаў, якія функцыянуюць у інтэрнэт-камунікацыі; выявіць традыцыйныя і разгледзець сучасныя рысы ўстойлівых этыкетных адзінак.

Матэрыял і метады. Матэрыяламі паслужылі інтэрнэт-рэсурсы: <http://by-mova.livejournal.com/>. Метады даследавання – аналітычны, выбарка фактычнага матэрыялу, апісальны.

Вынікі і іх абмеркаванне. На сучасным этапе развіцця грамадства інтэрнэт з’яўляецца не проста сродкам масавай камунікацыі, а спецыфічным асяроддзем маўленчых зносін людзей. У сувязі з пашырэннем выкарыстання інтэрнэта як сродку камунікацыі з’яўляюцца новыя выразы, з дапамогай якіх моўнікі прыцягваюць да сябе ўвагу, імкнуцца выклікаць цікавасць іншых карыстальнікаў, жаданне ўступіць з імі ў суразмоўніцтва. Побач з традыцыйнымі зваротамі і выразамі з’яўляюцца новыя беларускія этыкемы, не зафіксаваныя ў беларускай літаратурнай мове. Большасць такіх формул маўленчага этыкету ўжываюцца носбітамі мовы ў неафіцыйных зносінах.

Маўленчая культура розных народаў мае сваю спецыфіку. Так, спрадвечную беларускую моўную культуру перш за ўсё адрозніваюць спосабы звароту да адрасата. “Беларусам да канца XVIII стагоддзя была ўласціва двухчленная сістэма наймення асобы, г.зн. для называння пэўнай асобы ўжываліся толькі прозвішча і імя” [1, 50], у адрозненне ад сучасных афіцыйных зносін, дзе дамінуе зварот па імені і па бацьку. Варта адзначыць, што працэс станаўлення стылістычнай нормы ў беларускай літаратурнай мове доўгі і супярэчлівы. Толькі ў XX стагоддзі паралельна выкарыстоўвалася некалькі варыянтаў зваротаў: *пан (пані), спадар (спадарыня), гаспадар, грамадзянін (грамадзянка), таварыш*. Кожны са зваротаў суадносіцца з пэўным гістарычным часам і этапам развіцця грамадства. Традыцыя выкарыстання у якасці звароткаў слоў *спадар і спадарыня* вярнулася толькі ў пачатку 90-х гг. XX ст. і захавалася да сённяшняга часу, пры гэтым яны амаль палкам выцеснілі з ужытку звароткі, якія былі агульнапрынятымі ў савецкія часы, і сёння з’яўляюцца найбольш прадуктыўнымі. На сённяшні дзень старажытная форма ветлівага звароту *спадар, спадарыня, спадарства* паходзіць ад слова “гаспадар” і выкарыстоўваецца як афіцыйны ветлівы зварот да грамадзян сваёй ці іншай краіны. Выкарыстанне назоўніка *таварыш* у якасці звароту актыўна пашыралася ў савецкія часы, у сучаснай жа маўленчай практыцы дадзеная этыкема ўжываецца моўнікамі вельмі рэдка. Афіцыйны зварот да дарослага чалавека *Грамадзянін, грамадзянка!* таксама з’яўляецца саветызмам, аднак у афіцыйна-дзелавых сітуацыях і зараз такія звароткі прымальныя і пашыраныя.

Звароты ў інтэрнэт-маўленні дэманструюць спалучэнне моўнай традыцыі з сучаснымі запатрабаваннямі карыстальнікаў. Пры непасрэдным афіцыйным звароце да асобы выкарыстоўваюцца наступныя мадэлі з кампанентам “*спадар*”: **спадар + імя / або прозвішча**

адрасата: *Спадар Зміцер!, Спадар Санько!, Спадар Зміцер Санько!*; **спадар + пасада / званне / назва прафесіі адрасата:** *Спадар пасол!, Спадар прафесар!* Пры звароце да групы людзей найбольш распаўсюджаны наступныя выразы: *Шаноўныя спадары і спадарыні!, Шаноўнае спадарства! Пажананыя дамы і пань! Дамы і панове! Пані і панове!* Звароты “*Шаноўныя спадары і спадарыні!*” і “*Шаноўнае спадарства!*”, на нашу думку, найбольш натуральныя для сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Выразы “*Дамы і пань!*” і “*Дамы і панове!*” запазычаныя, аднак у сучаснай моўнай практыцы яны даволі актыўна выкарыстоўваюцца ў афіцыйным звароце, нягледзячы на тое, што традыцыйна ў беларускай літаратурнай мове зварот з кампанентам “дамы” вызначаецца як ветлівая форма звароту ў адносінах да замежных жанчын [2, 168].

Акрамя згаданых, за апошнія стагоддзе ў беларусаў склалася разгалінаваная сістэма ветлівых зваротаў, што дэманструе даследаваны матэрыял інтэрнэт-рэсурсаў. Сярод іх маюць месца як спецыфічныя ўласнабеларускія канструкцыі, так і запазычаныя этыкемы. Да традыцыйных афіцыйных ветлівых зваротаў адносяцца наступныя: *(Дарагія) Сябры / Калегі / Каляжанкі!* – афіцыйны зварот да калег; *Пажананыя / Шаноўныя!* – урачысты афіцыйны зварот да групы людзей; *Шаноўная грамада!* – афіцыйны ўрачысты зварот да групы людзей; *Дарагая сябрына!* – урачысты зварот да сяброў.

Значная колькасць спецыфічных беларускіх ветлівых зваротаў размоўнага стылю функцыянуе ў неафіцыйных стасунках. Сюды ўваходзяць такія ветлівыя формулы, як *Дзядзька / дзядзечка! Цётка / цётчэчка!* – зварот да блізка знаёмых ці родных людзей; *Браткі беларусы!* – неафіцыйны зварот да блізкага чалавека (звычайна ў электронных пісьмах); *Слаўныя (мае) / Каханенькія / Родненькія!* – урачысты неафіцыйны зварот да групы блізкіх людзей. Выраз *Каханенькія / Родненькія!* – відавочнае літаратурнае запазычанне з класічнага твора Янкі Купалы “Паўлінка”. Выкарыстанне памяншальна-ласкальнай формы надае маўленню шчырасць, інтрыгуе, прыцягвае сваёй адкрытасцю. Звароткі *Сябра / Дружа! Сяброве*, якія даволі шырока выкарыстоўваюцца ў маўленчым асяроддзі інтэрнэта, з’яўляюцца ўласна беларускімі, пра што сведчыць выкарыстанне клічнага склону назоўнікаў.

Народная словатворчасць з’яўляецца найбольш тыповай праявай інтэрнэт-маўлення. Да арыгінальных этыкем, якія сустракаюцца ў сеціве, адносяцца наступныя: “*Шанавенства!*”; “*Грамацеі-пісьменцы!*”; “*Шаноўныя бульбазаўры!*”; “*Прывітанне, мае любяыя шкаляры!*”. Індывідуальна-аўтарскія ўтварэнні, як правіла, вызначаюцца сваёй аказіянальнасцю, непаўторнасцю і вобразнасцю, разам з тым выяўляюць прыхільнасці, кола інтарэсаў, прафесійную прыналежнасць камунікантаў, ілюструюць іх адмысловае бачанне свету.

Заклучэнне. Сёння ў грамадстве заўважаецца інтэнсіўны рост карыстання інтэрнэтам не толькі для пошуку інфармацыі, але і ўсё часцей для падтрымкі стасункаў паміж людзьмі. Выкарыстанне беларускай мовы ў якасці сродку зносін ў сеціве дэманструе яе запатрабаванасць, чаго нельга сказаць пра іншыя сферы жыцця грамадства. Інтэрнэт не стрымлівае беларускую мову жорсткімі нарматыўнымі рэгламентацыямі, у выніку чаго носбітамі ствараюцца новыя, арыгінальныя словы, у тым ліку, і этыкетныя канструкцыі.

Спіс літаратуры

1. Важнік, С.А. Моўны этыкет беларусаў: ветлівыя звароты / С.А. Важнік // Роднае слова. – 2008. – № 2. – С. 50–51.
2. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. – Мн.: БелЭн, 202. – 784 с.

ТРАДИЦИОННЫЕ И РЕДКИЕ КЛИЧКИ ДОМАШНИХ ЖИВОТНЫХ БЕЛОРУССКОГО ПООЗЕРЬЯ

А.С. Марудова
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова

Актуальность данного исследования заключается в том, что впервые было осуществлено системное описание одной из малоизученной области ономастики – зоонимии. Клички домашних животных были не только собраны, классифицированы, но и изучены с точки зрения структуры, семантики; выявлены мотивация и источники номинации животных жителями Белорусского Поозерья; определены некоторые ассоциации, стереотипы, связанные как с самими зоонимами, так и с их носителями и имядателями, выбирающими эти клички для своих питомцев, и многое другое.